

Hipru

Alalaha Nenge Te Hasia Lange

Hipru Mur

NeHalang Tuna I Palaungana Toto Nge Hekulkulonga Mur

¹ Nge nike, NeHalang hele lala nge rera tete mur nga hetatalonga mur haria. Iri te helele nga etue halang, pe te hele ngaria altototo nga etue nemur.

² ✧Pe heueu, nga etue hetala ngana nemur, NeHalang hele at at nge ita nge Tuna i sipona. Pe Tuna nem, NeHalang i sipona henonou hote ke nauele nena ure mur lochloch. Ke nge I mana, NeHalang ala hote tapa pe ich pe ure lochloch. ³ ✧Pe Tuna

nem nge tualeme hote Temene nena poinga mur pengpeng. Pe na helenga kikina ngana, rahite ure lochloch ngana nga tapa pe ich pe poia iri ke te umume. Pe mete ke eina lele ke lome ita nga rera poinga poreke ngana mur. Ke het pe la ke are sapele nga kilanga palaungana, nga NeHalang ilina ele nenga pen tamalmal nga lut nga tapa.

⁴ ✧Pe temene tal heke i ke i palaungana toto nge angkelo mur iange ene nenge Temene tunge lange i, palaungana toto nga angkelo mur eria.

⁵ ✧NeHalang heleia helenga nei lange tuna ke pomai,

“Tuk toto laka Iong.

✧ **1:2:** Ioa 1:3 ✧ **1:3:** Ioa 14:9; Kol 1:20; Hip 8:1 ✧ **1:4:** Pil 2:9 ✧ **1:5:** 2Sa 7:14; 1Ch 17:13; Psa 2:7; Ume 13:33

Heueu nei O hetue iau ke Temem Iau.”
 Pe pule, NeHalang heleia tuna ke teke,
 “I temene iau.

Pe iau tuk, laka i.”

Pe helenga nemur, NeHalang tamal hote lange
 angkelo e ero toto. ⁶ ✧ Pe pule nga etue nenge
 NeHalang kulosia Tuna tengene ana ke sio at nga
 ich, hele ke mai,

“Lape NeHalang nena angkelo mur lochloch
 ngana

te heto heke i.”

⁷ ✧ NeHalang hele ia nena angkelo mur ke pomai,
 “Te poi ke pomanga kileng heingana
 nge lohot pe het mulmule.

Pe pule tepoi ke pomanga oan
 nge sapellala haka pe mete sio mule.”

⁸ ✧ Pe I Tuna pomange angkelo mur ero. Iange
 NeHalang hele lange Tuna Iesus ke pomai,
 “Iong NeHalang, ke o rahite ume palaungana
 nenge o nauele hehei pe hana.

Pe ume nem hetala ngana ero.

O nauele hehei pe hana ke nek toto.

⁹ Iange iong lememe taua poinga nge pengpeng
 pe lememe ero ia poinga nge poreke.

Ke nga poinga nem mana, Am Soke NeHalang
 henonou hote iong

pe tunge iechinga palaungana lange iong.

Pe poia iong ke iong palaungana toto nge
 pekngam mur.”

¹⁰ ✧ Pe pule, hele ke pomai,
 “Non Soke, nga talun ngana toto,

✧ **1:6:** Deu 32:43; Rom 8:29 ✧ **1:7:** Psa 104:4 ✧ **1:8:** Psa
 45:6-7 ✧ **1:10:** Psa 102:25-27

O hetakila heke ich nei nga munna
 nenge iong sipom o ume hot tele nike
 pe pule perim ume hote tapa.

11-12 Pe ure nemur lape te poi ke pomanga
 hengeron nike ngana mur nenge te menini
 toto lo.

Lape olou heke iri ke tema

pe o hetaua iri nga heueu ngana mur.

Pe iong toro mana opoi ke pomanga ure nemur
 ero,

iange otu ke kokoes mana.”

13 ✧ Pe pule NeHalang hele lange angkelo e ke mai
 ero:

“O at ke oare lakoi nga hilik hele nenga pen tamal-
 mal,

ke la het nga etue nenge e hekou sue lem
 ngarang mur

ke apem ana manga haka muria iri.”

14 ✧ Iok laol, angkelo mur iri utar? Iri ope mur
 nenge te ummume nge NeHalang. Pe NeHalang
 kulosia iri ke te halaulaua iri nenge te mene
 maulinga ke koko.

2

Maulinga Nenge Palaungana Toto

¹ Pomalam, letera tuanin ke nek toto nga he-
 lenga nemur nenge ta longe ke ulolo. Pe ta rahite
 ke kerkereng iange lape ta saleke nga kue e nge
 altoto pe ta nanasia kue nenge pengpeng ero ol.

² ✧ Helenga nenge NeHalang nena angkelo mur te
 heleia, lohote ke manmanna. Pe iri nenge te nanas
 tau pengpengia helenga nemur ero, te amneia

aria melmelenga. ³ ✧Pe ita lape tapoi ke pomere? Nenge teke ta hira ele Non Soke nena maulinga palaungana nem, lape ta ua hot nga ana melmelenga palaungana ke mere? Non Soke i sipona haliu hot tele. Ke het pe iri nenge te longe, te hekerkereng ia at nge ita ke te teke helenga nei manmanna. ⁴ ✧NeHalang pule hekerkereng ia nena helenga nga nenge poi hote merakulo mur pe ure papalauna hel pule ke hehei pe hana te neue pe te eteia ke helenga nem manmanna toto. Pe nga I sipona lemene ngana, heronge tunginga mur nenga Opepengpeng lala nge hehei pe hana.

Jesus I Kue Nenga Maulinga Ke Koko

⁵ Nga tatu ngara nge he, NeHalang talue angkelo mur ke te nauele ita ero. Ta tungara nem, ngana koi nenge ta heleleia nei. ⁶ ✧Pe NeHalang nena helenga e hele ke teke,

“NeHalang, hana mur mai, iri utar toto
nenge letem tu mana nge iri?

Pe pomere nenge letem metene iri
ke o nauele iri?

⁷ Hana nemur, iong sipom o poia iri
ke te ele sio mana nge angkelo mur.

O hemalmalia iri pe otal heke iri

⁸ ke tenau ele ure lochloch.”

NeHalang poia hana mur ke tenau ele ure lochloch. Pe heueu nei ta kolkol iri nge tenau ele ure lochloch. ⁹ ✧Pe ita, ta naue Iesus nge NeHalang talue i ke ele sio mana nge angkelo mur. Pe ta esia i nge te hemalmalia pe hulua te

✧ 2:3: Hip 10:29; 12:25 ✧ 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4, 11 ✧ 2:6: Psa 8:4-6 ✧ 2:9: Pil 2:8-9

heto heke i. Iange nga NeHalang letena poreke ngana, Iesus takisia melmelenga ke mete. Pe i mene ita lochloch ngana murra nga metenga.

¹⁰ Urana toto nge NeHalang kulos sue tuna ke takisia melmelenga. Iange nga kue nem, Iesus poia seilil nenge I muka toto nga kue nenga maulinga ke koko. NeHalang iech mana nge mene mule tutuna mur ita nga kue nem iange poi hote ure lochloch ngana pe ure lochloch ngana huna mana nge i. Pomalam, NeHalang tutuna mur ita ke lape tala nga hemalmalinga palaungana nem pule.

¹¹ ✧ Iesus helemlemia hana mur nga reria poinga poreke ngana mur. Pe Iesus pe iri lochloch ngana nenge Iesus helemlemia iri nem, temeria elle mana. Ke pomalam Iesus iech toto nge hetue iri ke titina mur ia iri. ¹² ✧ Pe hele ke teke, “NeHalang, Lape e haliu hote iong lange titik mur. Pe nga etue nenge imem lochloch mo eukirau, lape e heto heke tote em.”

¹³ ✧ Pe pule Iesus hele, “Lape e talue letek manmanna ngana nge NeHalang.”
Pe pule hele ke teke,
“NeHalang tunge tutuna mur at nge iau.
Pe imem lochloch kolo.”

¹⁴ ✧ Ita, NeHalang tutuna mur ita. Pe ita non ke singira pe eira. Pe Iesus pule lohot ke i non ke mange ita. Pomalam, takisia ana melmelenga ke mete, pe hekou sue non nenge rahite kerkerenga nenga metenga. ¹⁵ Pomalam, Iesus mene mule

✧ **2:11:** Mat 25:40 ✧ **2:12:** Psa 22:22 ✧ **2:13:** Isa 8:17-18

✧ **2:14:** 1Io 3:8; Hem 12:10

iri nenge tetu teu nga mataunga nenga metenga. ¹⁶ Ke i manmanna toto nge halaunga nem, lange angkelo mur ero. Halaunga nem la pengpeng nge Apraham na tete mur. ¹⁷ Iesus lohote ke i non ke mange ita pe nga poinga nem, i nakuna nge letena poreke toto ia hehei pe hana. Pomalam, lohote ke I Tunginga Ana Non Soke nenge olia reria poinga poreke ngana mur nga ana metenga. ¹⁸ Ke i nakuna toto nge halaua ita nga etue nenge poinga poreke ngana mur te takue ita. Iange i sipona amnei tote melmelenga palaungana lo nga etue nenge poinga poreke ngana lohote nge i.

3

Iesus I Palaungana Toto Nge Moses.

¹ ✧Ke pomalam titik mur, imo nenge a longe NeHalang nena iunga pe a nanasia i, letemo tu ke kerkereng toto nge Iesus. Iange Iesus, NeHalang kulosia at ke i ara tunginga Ana Non Soke. Pe i, halaulaua ita ke ta lala nge NeHalang. Pe Iesus nem, ta hele hote i nga letera manmanna ngana lo. ² Pe i poia ana ume ke lohote ke pengpeng toto lange Non nenge henonou hote i. Pe Moses pule poia ana ume ke pengpeng toto nge nauale NeHalang na hana mur Israel. ³ Pe Iesus ene haka toto nge Moses iange non nenge lele pele e, i palaungana nga pele nem. ⁴ Pele pele mes haka mana ero. Mele e hemes heke. Pe NeHalang ume hote ure lochloch ngana. ⁵ ✧Moses ume ke pengpeng toto nga NeHalang na pele letena ke pomanga I NeHalang nena hekuleileinga. Pe na ume nem nau

✧ **3:1:** Num 12:7; Hip 4:14; 7:26 ✧ **3:5:** Num 12:7; Deu 18:15-19

tautaua helenga hel nge lape lohote nge he kura.
 6 Pe Iesus i NeHalang tuna nge nauete temene na
 pele ke pengpeng toto. Pe ita, NeHalang nena
 pele koi ita. Pomalam ta rahite letera manmanna
 ngana pe sara kikina ngana nge Non Soke.

*Iri Nenge Leteria Manmanna Ero, Tenau Ala
 Aria Kenek*

- 7 ✧ Iange Opepengpeng hele ke teke,
 “Nenge teke a longe nena helenga heueu nei,
 8 ✧ letemo kerkereng hite poinga poreke
 ngana ero,
 ke pomanga etue nenge a longo ole taua NeHalang
 nga totoinga nenge lohote nga ich sana
 lomona.
 9 Nga lamau, lemo tete mur te ollaka hote iau ke
 halang.
 Pe iau e tu luluch pe e halaulaua iri ke hesinga
 iri ana non kina nai (40).
 Pe leteria manmanna nge iau ero toto.
 10 Pomalam letek inin taua iri nenga etue nem pe
 e hele,
 ‘Hana nei, leteria tu nge iau ero pe te eteia lek
 poinga mur ero toto.’
 11 ✧ Ke nga letek inin ngana nem, e talue lek he-
 lenga kerkereng ngana nenge e teke,
 ‘Iri nemur lape teate ke te tuia reria tunga nge
 nek nge iau ero.’ ”
 12 Ke titik mur a esia lo? Amo e nge imo poi
 ke mange hana nemur ero toto. Ma lape letemo
 muta nga poinga poreke ngana mur pe a ua nge
 NeHalang nenge maulul, pe letemo manmanna

✧ 3:7: Psa 95:7-11 ✧ 3:8: Exo 17:7; Num 20:2-5 ✧ 3:11: Num
 14:21-23

nge I ero ol. ¹³ Pe imo, heueu nei a hekerkereng helia letemo nike, iange lape poinga poreke ngana mur, te channanga ia imo pe te sik teu ke kerkereng toto nga letemo. ¹⁴ Nga tele ngana, letera manmanna ke kerkereng. Pe nenge teke ta rahite letera manmanna ngana nem ke la het nga ta mete ngara, lape Kristus i pekngara ia ke kokoes ol. ¹⁵ ✧Pomalam, NeHalang nena helenga nenge tehas sue ke ulolo, hele ke teke,
 “Heueu nei, a longe NeHalang na helenga
 pe letemo kerkereng hite poinga poreke
 ngana ero ol.

Iange nge nike a longo ole taua
 NeHalang pe a ua ana.”

¹⁶ ✧Iri nenge te longe NeHalang na helenga pe tehul rumeria pe te ua ke tela, iri laka nenge Moses mene hote iri nge Ekipto nem. ¹⁷ ✧Pe NeHalang letena inin tautaua itei hel toto ke hesinga iri ana non kina nai (40)? Iri laka nenge te poia poinga poreke ngana, pe te mete lolo ke koluria tema sio mana nga ich sana lomona. ¹⁸ Pe NeHalang heleia iri nenge te longo olole pe hele ke kerkereng ke teke, “Iri nemur lape teat ke tetu ia reria tunga nge nek nge iau ero.”

¹⁹ Ta esia lo ke iri nemur teteu langa tunga nge nek nem ero ol, iange leteria manmanna nge NeHalang ero toto.

4

Tateu Nga Tutunga Nge Nek Nge NeHalang Ol

¹ Iok, ta eteia lo, NeHalang na helenga kerkerenga ngana teke tateu langa nena tunga nge nek. Ke heueu nei, ta matau pe tapoi ke nek toto. Iange lape amo e nge imo teu langa tutunga palaungana nem ero. ² Iri nenge nike, teteu la ero iange leteria manmanna nga helenga urana toto ngana nenge te longe ero. Pe helenga urana toto ngana nem, ngana koi nenge ta longlonge heueu nei. ³ ✧Ke ita nenge letera manmanna, tala nge NeHalang ke tatu luluch nge i nga kileng nem. NeHalang i sipona heleia lo ke teke, “Ke nga letek inin ngana nem, e talue lek helenga kerkereng ngana nenge e teke,

“ ‘Iri nemur lape teat ke te tuia
reria tunga nge nek nge iau ero.’ ”

Pe NeHalang hele hote tutunga nei nga etue nenge alahote tapa pe ich pule. ⁴ ✧Ke nga nena alalaha nenge tehas sue ke ulolo, hele ia etue rahtele nai ngana nem ke mai,

“NeHalang umume pe nga etue rahtele nai ngana,
tutu mana ol.”

⁵ ✧Pe nga na helenga nenge ta heleia nem lo, hele ke teke, “Iri nemur lape teat ke te tuia reria tunga nge nek nge iau ero.” ⁶⁻⁷ ✧Iri nenge te longo tele helenga urana toto ngana, teteu langa tunga nge nek nem ero iange leteria manmanna nge NeHalang ero. NeHalang heleia nga hesinga nemur nenge la ke ulolo. Pe nga hoena toto ol, NeTeuit has sue helenga nei ke teke,

“Heueu nei, a longe NeHalang na helenga

✧ **4:3:** Psa 95:11; Hip 3:11 ✧ **4:4:** Gen 2:2 ✧ **4:5:** Psa 95:11

✧ **4:6-7:** Psa 95:7-8

pe letemo kerkereng hite poinga poreke ngana ero ol.”

Pe nem ta eteia ke NeHalang talue ana etue nenge “Heueu Nei”. Ke mele hel lape teteu la ke la tetu teu nga tunga nge nek nem.

8-9 ✧ Iange nenge teke Iosua mene teua hehei pe hana langa tutunga nem nike, NeHalang lape heleia tutunga pele nge pomai ero ol. Pe ero. Iosua mene teua iri nga tutunga nem ero. Ke pomalam, tutunga e tu kura. Ke NeHalang nena hana mur teteu la ia. Pe tutunga nem pomanga tutunga nenge NeHalang poia nga etue rahtele nai ngana. ¹⁰ ✧ Ke mele nenge teu langa tunga nge nek nge NeHalang, tutu sio mana nga ana ume nenge popoia. Iange NeHalang pule poi ke pomalam, ume ke het pe tutu sio mana pule. ¹¹ Ke pomalam ita lochloch tapur ke kikina toto ke tateu langa tunga nge nek nem. Pe ara e nge ita nanasia longonga ole nenge te poia nge nike ero ol.

¹² ✧ NeHalang nena helenga tu ke maulul pe kikina toto. Pe i matana toto nga kakop e nge matana kaliuala. Pe lik teu ke la toto nga ngara pe opere tetu ngaria. Pe pule lik ke teu langa kira puotom ngana mur pe nga kira letena nge teu toto. Ke helenga nem langa letera nge teu toto. Pomanga letera tuanin ngana mur pe utar nemur nenge lemere tautaua iri. Langa letera nem pe henonou hote utar nenge urana pe utar nenge poreke. ¹³ Pe nga ure lochloch ngana nenge NeHalang ume hote, ute pele nge talkome nga matana ero. Ure lochloch ngana tetu ke mallaha

✧ **4:8-9:** Deu 31:7; Jos 22:4 ✧ **4:10:** Hip 4:4 ✧ **4:12:** Epe 6:17; Hem 1:16; 19:13-15

mana nga matana. Pomalam, ita lochloch lape ta hele hote ure lochloch ngana lange I, nge pomere toto nenge ta poia ure nemur.

Tunginga Ana Non Soke Nenge Halau Tote Ita

¹⁴ ✧Pe ita ara tunginga ana non soke toto laka Iesus. Pe i NeHalang tuna toto nenge langa lut nga tapa lo ke halaua ita. Pomalam ta rahite letera manmanna ngana nenge tutu nge ita nei ke kerkereng. ¹⁵ Pe ita ara tunginga ana non soke, amneia ure meena ngana mur lochloch nenge lohot nge ita ke ulolo, pe losio nga poinga poreke ngana e ero toto. Pe i nakuna nge etei urume ta makuk ngara. ¹⁶ ✧Pomalam ta mataua NeHalang ero pe tala ke tames nga matana, nga nena arenga nenge nauele ita lochloch. Iange i non nge lete porekenga. Pe i lape halaua ita ke nek toto nga etue nenge ure meena ngana mur te lohot nge ita.

5

¹ Iok, NeHalang henonou hote tunginga ana hana mur aria soksoke ngana mur nga iri siporia reria hana mur leteria. Pe iri aria ume laka nenge tetu nga tuna ngana mana, ke te halaulaua reria hana mur lala nge NeHalang. Pe pule te poia tunginga mur lala nge NeHalang ke te helemlem mule reria hana mur nga poinga poreke ngana mur. ² Iri siporia te amneia poinga poreke ngana mur pe ure meena ngana halang lo, pomalam lape te halau tote iri nenge te losio nga poinga poreke ngana mur. ³ ✧Pe iri non mana, pomalam te poia

✧ **4:14:** Hip 3:1; 10:23 ✧ **4:16:** Hip 10:19 ✧ **5:3:** Lev 9:7; 16:6

tunginga mur lange NeHalang ke helemlem ia iri pe reria hana mur pule.

4 ✧ Mele pele tal heke i sipona ke i tunginga ana non ia ero. NeHalang i sipona poia ume nem ke pomanga poia lange ne Aron nge nike. 5 ✧ Pe Iesus Kristus pomalam pule. I sipona tal heke ume nem lange i ero, nenge lohote ke i tunginga ana non soke. Iange NeHalang hele ke teke, “Iau tuk laka iong pe heueu o hetue iau ke Temem iau ol.”

6 ✧ Pe NeHalang hele nga alalaha e pule ke teke, “Iong lape o lohote ke iong tunginga ana none ke koko, ke pomange Melkisetek.”

7 ✧ Iok, nga etue nemur nenge Iesus tu nga ich kura, hetalaulau lange NeHalang pe tang ke palaungana pe matana eina sio. Iange eteia ke NeHalang i toro mana lape hemaule heke mule i nga metenga. Pe NeHalang longe nena hetalaulaunga mur iange Iesus tal sio mene i, pe tung tote i lange NeHalang. 8 Iesus I NeHalang tuna toto, pe takisia ana melmelenga mur. Pe melmelenga nem, hetore i ke longo tau mene NeHalang. 9 Ol pe i lohote ke i non nge pengpeng toto, pe maulinga ke koko huna toto nge i. Pe iri nemur nenge te longo taua i, lape te mene maulinga ke koko. 10 Pe NeHalang tal hote i ke i tunginga ana non soke ke koko ke pomange Melkisetek.

Tapoi Ke Mange Aina Kinkino Ngana Ero Ol

11 Nga nei, ure halang toto nge lape ta heleia. Pe anali toto nge e hetore imo iange a etei ngamo

✧ 5:4: Exo 28:1 ✧ 5:5: Psa 2:7 ✧ 5:6: Psa 110:4; Hip 6:20; 7:1 ✧ 5:7: Mat 26:36-46; Pil 2:6-8

nga ure mur hulul mana. ¹² ☆Imo, toinge ngana kou a lohot ke imo hetoronga lo. Pe ero. Ke nakuna nenge mele lape at ke hetoro mule imo nga NeHalang nena hengetoro mur nenge a mene nga talun ngana toto. Toinge a eteia NeHalang nena helenga ke pomanga ngaunga kerkereng ngana nenge a ngaua. Pe ero! A siu manmana kura! ¹³ Iange mele nenge siu manmana, i mamau kura. Pe eteia ute pele nge urana pe poreke ero. ¹⁴ Iok, iri nenge iri papalauna lo te ngaua ngaunga kerkereng ngana. Pe iri te teke te amnei urume ngaunga lemene ngana mur. Pe nga poinga nem, te hetoro mule iri ke te eteia kue nenge urana pe kue nenge poreke.

6

Non Nenge Hasia Alalaha Nei, Hele Hote Letena

¹ Pomalam, hengetoro nemur nenge a mene nga tele ngana nenge Kristus, tetu mukam. Pe tala pengpeng nga hengetoro mur nenge ta mene ke pomanga ita papalauna ngara. Iange toinge a etei ngamo ia iri kou ulolo. Pe nei ol, tala manmana nga ure papalauna ol. Ke hengetoro nemur tatu hit menmene iri ero; Nenge hulmulenga nga poinga poreke ngana, pe letera manmanna ngana nge NeHalang ² pe hengetoro mur nga henuninga, pe nga nenge tetal heke peria, pe ta maul haka mule ngara nga metenga, pe pule, hengetoro nenge NeHalang amnei teu atat nge ita elle pe elle nenge hetala ngana ero. ³ Nga NeHalang lemene

☆ 5:12: 1Ko 3:1-3

ngana mana lape ta mene hengetoro nemur ke pomanga ita papalauna ngara.

⁴ Iok, iri nenge te hile sue leteria manmanna ngana mur lo, lape teat mule ke mere ke tehul mule leteria nga reria poinga poreke ngana mur? Iri tetu teu tala nga NeHalang nena lemenga pe te mene NeHalang nena tunginga. Pe te amnei urume ume ngana, pe iri ul pekngaria mur ke te mene Opepengpeng. ⁵ Iri te amnei urume NeHalang nena helenga pe te teke urana toto. Pe pule te amnei urume kerkerenga nenga etue nenge NeHalang talun ke nauue ure lochoch. ⁶ ✧Iri nenge te urana mukam pe te losio mule, lape anali toto nge tehul mule leteria ol. Nenge teke te poi ke pomam, te teke te henanas mule poinga nenge te hero taua NeHalang Tuna langa manga toto pe te hemeia i nga hulua mataria.

⁷ NeHalang na petanga tunga ume nenge pitte mol taua pe ana ngaunga haka ke urana. Iange ume nem halaua mele hel nenge te umeia. ⁸ ✧Pe ume nenge uraurau au hit mene, ume nem poreke pe poia ute pele nge urana ero. Pomalam, lape NeHalang lemene ero ia pe tonoi teua ana oan ke lasus.

⁹ Titik mur, imem mo hele mana ke mai. Pe nge imo, letememo kerkereng toto nga ure urana ngana mur nge lape te lohote nge imo - ure urana ngana nemur la tau pengpeng ia maulinga ke koko. ¹⁰ ✧NeHalang i non nge pengpeng toto. Pe eteia nge lememo tautaua nena hana mur pe a halaulaua iri ke kokoes. Pe amo ume nemur, NeHa-

✧ **6:6:** Mat 10:22; Hip 10:26-27; 1Io 5:16 ✧ **6:8:** Gen 3:17-18; Mat 13:7, 22 ✧ **6:10:** Hip 10:32-34

lang letena lilil ele ero toto. ¹¹ Pe imem lememem toto ke a rahite amo ume nem ke kerkereng ke la het nga etue nei hetala ngana. Pomalam, ure nemur nenge lememo tau totote lape te lohoh ke manmanna. ¹² Pe mo teke lemo melel tana ero. A nanas tau mene poinga nenge iri nenge leteria manmanna te popoia. Iri leteria manmanna pe tetu ke nek. Pomalam te mene ure nenge NeHalang hele ke kerkereng ke teke tunge lange iri.

NeHalang Na Helenga Utona Toto Ngana

¹³ ✧Nge nike NeHalang poia helenga kerkereng ngana e lange Apraham. Pe NeHalang hekerkereng ia helenga nem nga i sipona ene iange mele e nge palaungana nge i ero ol. Poia helenga kerkereng ngana nem, pe ¹⁴ hele ke teke, "Tau lape e pete iong pe e poia lem tete mur ke te lohoh ke iri halang toto." ¹⁵ Iok laol, Apraham tu ke nek mana pe kulala mana ke la ure nenge NeHalang heleia neu, lohoh ke manmanna.

¹⁶ Nenge teke hana nai te hunel, pe elle nge iri nai nem teke hekerkereng ia nena helenga, hekerkereng ia nga none nge pingana iuu ene. Pomalam lape hunelinga nem het sio mule. ¹⁷ Ke pomalam, NeHalang poia helenga manmanna ngana nem pe teke hemallaha hot tote ke helenga nem i manmanna toto pe lape hul mule letena ero toto. I teke hemallaha hot tote lange iri nemur nenge lape te mene helenga manmanna ngana nem. Ol pe hekerkereng tote nga i sipona ene. ¹⁸ ✧Pe ita, sara kikina ol! Iange NeHalang i non nge pallaklaka ero! Poia helenga manmanna

ngana nem pe hekerkereng tote nga i sipona ene. Ke ita nenge ta teke ta song ke tala nge i ke ta mene maulinga ke koko, sara kikina pe ta nauala mana ol. ¹⁹ ✧Pe sara kikina ngana nem, poi ke pomanga um meena ngana nenge te kele nga aka pe te hesue ke la are nga leme letena. Pe kileng eingana pe ruach teke ulo ule aka nem, pe ero. Iange um meena ngana nem rahit ele aka nem ke kerkereng. Pomalam mana, sara kikina ngana nem teu langa huunga nenge ma tote kileng nenge heo ngana toto nenge NeHalang tu ia. Pe i lape rahit ele letera manmanna ngana ke kerkereng toto. ²⁰ Iange Iesus i muka teu langa kileng nem lo ke halaua ita. Pe lohot ke i Tunginga ana Non Soke ia ke ulolo ke pomange Melkisetek pe nga etue lohoch sapele.

7

Melkisetek

¹ ✧Melkisetek i naungaala ana non nga kileng nenge Salem. Pe i, NeHalang Nenge I Soke Nga Lut Toto nena tunginga ana non ia. Pe Apraham iri ul hana papalauna hel te palhel. Iok, hekou sue iri ke het pe i ke la pe Melkisetek saolia i nga kue. Pe Melkisetek pete Apraham. ² Ol pe Apraham lohaka pe takiraua urelu mur nenge lolochia nga hunelinga ke huna iri analoch. Pe huna elle, tunge lange Melkisetek. Melkisetek ene luna pomai, “naungaala ana non nga poinga nge pengpeng”. Pe pule, te hetue ene ke “naungaala ana non nga

✧ 6:19: Lev 16:2-3 ✧ 7:1: Gen 14:17-20

kileng nenge Salem.” Pe luna, “nekinga ana naungaala ana non.” ³ Melkisetek tana pe temene pe na tete mur, eria ma hot nga alalaha unne e ero. Pe pule tana hoho ngana ia pe mete ngana pule ta eteia ero. I pomalaka nga NeHalang tuna nge i tunginga ana non nga etue lochloch.

⁴ Ke a esia lo, non nei i non palaungana ia, pe rette palaungana Apraham tung ke ure huna elle nge iri analoch lange i, nga ure nemur nenge mene nga te palhel ngaria. ⁵ ✧Moses na hotonga hele ke teke, Liuai na tete mur nenge iri tunginga ana hana mur, te loloch ke ure huna elle nge iri analoch nge reria hana Israel mur. Tunginga ana hana nemur iri Apraham na tete mur pule, pe ta teke ma lape iri te mene ure nemur ero. Pe ero. Iri tela mulmule kura ke te loloch mulmule ure nemur nge mataria alona mur. ⁶ Pe Melkisetek, lohohot nga mata nenge Liuai ero. Pe i mene ure huna elle nge iri analoch nge Apraham. Pe ana non pete Apraham, non nenge rahite NeHalang nena helenga manmanna ngana mur. ⁷ Pe manmanna toto nge mele nenge i palaungana toto pete mele nenge ele sio mana nge i. ⁸ Ke tunginga ana hana mur nenge te lohohot nga mata nenge Liuai, te lolochia ure huna elle nge iri analoch. Pe iri hana mana, pomalam te metmete. Pe Melkisetek lolochia ure nemur pule, pe te hele ke te teke i kou tu ke maulul kura. ⁹ Iok, mele lape hele ke teke, Liuai lohohot nga mata nenge Apraham. Ke Liuai laka nenge tunge ure huna elle nge iri analoch nem lange Melkisetek. ¹⁰ Pe i manmanna ke te hoe Liuai ero kura, nga etue nenge Melkisetek saolia

✧ 7:5: Num 18:21

Apraham nga kue. Pe Liuai tu ke maulul nga nette Apraham letena lo, nga etue nenge Apraham tungtunge ure nemur lala nge Melkisetek.

Iesus I Tunginga Ana Non Ke Pomange Melkisetek

¹¹ Iok, NeHalang tunge hotonga lochloch lange Israel mur, nge tunginga ana hana mur nenge te lohot nga mata nenge Liuai. Iange hotonga nem kikina ngana tu nge iri. Pe toinge te ume ke nek ke te halaua hehei pe hana, NeHalang lape kulos mule mele ke at ero ol. Pe nei ero. Pomalam NeHalang kulos sue tunginga ana none nge altoto lochloch nge Aron. Iange i pomange Melkisetek pengpeng. ¹² Ke pomalam lape te hetaua hotonga mur lochloch iange tunginga ana non heueu ngana e at lo. ¹³ Ana Non, tu teu nga mata nge altoto pe mata nem rahite ume nenge tunginga ana hana mur ero kura. ¹⁴ ✧ Iange ita ta eteia lo ke, ara Non Soke lohot nga mata nenge Iuta mur. Pe Moses hele hote helenga unne e ero nga mata nem nge rahite ume nenge tunginga ana hana mur. ¹⁵ Iok, ta esia ke mallaha toto ol. Tunginga ana none pule lohot ke mange Melkisetek toto. ¹⁶ Liuai mur te lohot ke iri tunginga ana hana mur iange hotonga hele ke teke iri mata nem mana lape te rahite ume nem. Pe Iesus ero, iange kerkerenga palaungana nenga maulinga ke koko, poia I ke mene ume nem. ¹⁷ ✧ Iange NeHalang nena helenga nenge tehas sue ke ulolo, hele ke teke, “Iong tunginga ana non ke pomange Melkisetek,

✧ **7:14:** Isa 11:1; Mat 2:6; Hem 5:5 ✧ **7:17:** Hip 5:6

pe lape o rahite ume nem nga etue lochloch sapele.”

18 Oe, NeHalang hetaua hotonga nike ngana mur lo, iange hotonga nemur te halaua ita ero ol. 19 ☆Hotonga nemur te poia ute pele ke lohot ke pengpeng ero. Pe kue e nge urana toto nga hotonga nemur, lohot. Pe sara kikina nga kue nem ol. Iange NeHalang tunge at nge ita ke tala rochroi nge i. 20 Pe pule, NeHalang poia kue nem pe hekerkereng tote nga nena helenga nenge kerkereng toto. Nga etue nenge Liuai mur te lohot ke iri tunginga ana hana mur, NeHalang poia helenga kerkereng ngana e nge iri ero. 21 ☆Pe nga etue nenge Iesus lohot ke I tunginga ana non, NeHalang hekerkereng tote na helenga pe hele ke teke,

“Non Soke hele ke kerkereng toto
pe lape hul mule nena helenga ero toto.
Iong tunginga ana non pe lape o rahite ume nem
nga etue lochloch sapele.”

22 ☆Ke nga helenga kerkereng ngana nei, ta eteia ke helenga tomunga hel heueu ngana nem, kikina ngana tu nge Iesus. Iange i sipona poia ana ume ke lohot ke manmanna. Pe i urana toto nga nenge nike ana.

23 Pe pule, nge nike hana halang te rahite ume nei iange hel te metmete pe hel te mene lolounune reria ume. 24 Pe Iesus pomam ero. Iesus rahite ume neu pe tu sapele nga etue lochloch pe mele pele nge hetaua i ero ol. 25 ☆Ke pomalam, Iesus nakuna nge mene mule hehei pe hana ke tela

☆ 7:19: Hip 10:22; Iei 4:8 ☆ 7:21: Hip 5:6 ☆ 7:22: Hip 8:6;
12:24 ☆ 7:25: Rom 8:34

mule nge NeHalang nga etue lochloch. Iange I pule tu ke kokoes mana nga iri ul NeHalang tunangaria ke onteiteia NeHalang ke letena ia reria poinga poreke ngana mur ero ol.

²⁶ Pe Tunginga ana Non Soke nei lape halaua ita ke nek toto. Iange i sipona nanas tau tote poinga nemur nenge NeHalang lemene taua. Pe i losio nga poinga poreke ngana e ero pe tu ke pengpeng toto nga NeHalang matana. Pe pule tu ke altoto nge iri nenge te popoia poinga poreke ngana mur. Ke NeHalang hemalmalia i pe mene heke i ke langa lut nga tapa. ²⁷ ✧Tunginga ana hana mur nenge nike te ume ke pomai: Iri te poia tunginga mur nga etue lochloch. Pe tepoi tele tunginga nenge helemlem ia iri siporia mukam, ke het pe te poia nenge te helemlem ia hehei pe hana nga reria poinga poreke ngana mur. Pe Iesus poi ke pomam ero. Iesus poia nena tunginga ke elle mana, nenge tung heke i sipona lange NeHalang ke mete ke halaua ita. Pe tunginga elle nem purpur tote ita lochloch rera poinga poreke ngana mur. ²⁸ Moses nena hotonga hesilei hotote tunginga ana hana mur nenge te pengpeng ero toto. Pe NeHalang nena helenga kerkereng ngana nem, lohot rume mana nga hotonga nem. Pe na helenga kerkereng ngana nem hesilei hote Tuna nenge lohot ke pengpeng toto nga etue lochloch sapele.

8

Ara Tunginga Ana Non Soke Nga Hotonga Heueu Ngana

✧ 7:27: Hip 5:3

¹ Iok, lek helenga mur nenge e heleleia iri nem luna mai koi: Ita ara Tunginga ana Non Soke tu, pe ngana kou are nga pen tamalmal nga NeHalang nena arenga seina ngana nga lut nga tapa. ² Pe Iesus poia ana ume nenge I Tunginga ana Non Soke nga NeHalang nena pele nga lut nga tapa. Pe pele nem none mana hemesia ero. Non Soke i sipona hemes heke pele nem.

³ Pe tunginga ana hana mur aria papalauna mur lochloch, aria ume nenge te menmene tunginga mur pe te tung heke iri lala nge NeHalang. Pe Iesus i tunginga ana non soke pule, pomalam poia nena tunginga pule. ⁴ Nenge teke Iesus tunga ich kura, lape rahite ume nem ero. Iange hana nenge te rahite ume nem tetu lo. Pe te tungtunge tunginga mur lala nge NeHalang, ke pomanga hotonga hele ngana. ⁵ ✧Pe te popoia aria ume nemur nga pele nenge te heto hekeke NeHalang ia. Pe pele nem, NeHalang na pele toto ngana ia ero. NeHalang na pele toto kou tu nga lut nga tapa. Pe nenge nem i opene mana. Iange nga etue nenge Moses teke hemes heke NeHalang nena pele, NeHalang hele lange i ke teke,

“O hemesia pele nem,
pe o poia ke nek toto.

Pe o nanas tau pengpeng ia opene
nenge e henonoua lange iong nga hengene.”

⁶ ✧Pe ero ol, iange Iesus rahite ume nem lo. Pe ume nenge Iesus rahite nei, i ele haka toto nga nenge hana hel te rahite. Iange Iesus tu nga tunangana mana nge ita pe NeHalang, ke hekerkereng ia

✧ **8:5:** Exo 25:40; Kol 2:17; Hip 9:23 ✧ **8:6:** Hip 7:22

helenga tomunga hel heueu ngana nem. Pe ure nemur nenge helenga tomunga hel heueu ngana nem teke poia nge ita, palaungana toto nga nenge nike ana.

⁷ Pe toinge nike ana nem ume hot ke urana nike, lape heueu ngana e lohot ero ol. ⁸ ✧ Pe NeHalang esia poinga poreke ngana mur halang pomalam hele ke teke,

“Nga etue nemur nenge te atat nem,
lape etal hote lek tomunga hel heueu ngana ana helenga

lange Israel mur pe lange Iuta mur.

⁹ Pe nei ol, lape altoto nga nenge e poia lange reria tete mur nge nike.

Nga helenga tomunga hel nike ngana nem,
e rahite iri nga perik

pe e mene hote iri nga ich nenge Ekipto.

Pe iri leteria manmanna, nga helenga palaungana

nenge mo tom helia nge nike ero.

Te poia poinga nem pe enau lange iri ero ol.

¹⁰ Pe helenga tomunga hel heueu ngana nenge e teke e poia lange Israel mur nga etue nei pomai;

Lape e talue lek hotonga mur nga leteria pe ehas sue nga kakaoria pule.

Iange Iau lek hana mur iri,
pe iri aria Non Soke Iau.

¹¹ Pomalam lape te hetore titiria mur pe reria helenga pekngana mur ero ol, nenge te teke te hetore iri ke te eteia NeHalang pule.

✧ **8:8:** Jer 31:31-34

Hengetoro nem lape lohot ero ol,
 iange talun nge hana nenge pingaria iuiu ero
 ke lange hana papalauna nenge pingaria iuiu,
 iri lochloch te eteia Iau lo.

¹² Ke lape e saua reria poinga poreke ngana mur
 ke te lasus toto.

Pe lape letek metene mule
 reria poinga poreke ngana mur ero ol.”

¹³ Iok, NeHalang hetue helenga tomunga hel
 nem ke “Heueu Ngana” Pe i poia nenga tele ngana
 nem ke nike ngana lo. Pe ure nike ngana nenge
 ana ume ero, lape erue sio mana.

9

¹ ✧Pe helenga tomunga hel nenge nike nem, te
 talue ana hotonga mur nga poinga nenge te heto
 hakaka NeHalang ia. Pe pele nenge te heto hekeke
 NeHalang ia, te ume ia nga ich nei. ² Pe nga pele
 nem letena tetal tote ke ana tokola iri nai. Pe nga
 tokola nenge hot ana, te talue lemenga kina e pe
 hatanga e pe ngaunga nenge te poi tunginga ia
 lange NeHalang. Tokola nenge hot ana nem, te
 hetue ke Kileng unne nenge Heo Ngana. ³ ✧Pe hu-
 unga palaungana e te heon ele ke heon sio, ke poi
 ele kileng unne nenge te hetue ke Kileng Nenge
 Heo Ngana Toto. ⁴ ✧Pe nga lamam te talue hatanga
 e nge chalemlem toto. Pe nga hatanga nem ona te
 makmakia ure nenge inangana ehech. Pe hohou
 palaungana e mateu nga lamam pule. Hohou
 nem, singina chalemlem toto. Pe nga letena, te
 talue ngaunga menini ngana nenge heo ngana. Pe

✧ **9:1:** Exo 25:23-26:30 ✧ **9:3:** Exo 26:31-33 ✧ **9:4:** Exo
 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Num 17:8-11; Deu 10:3-5

ngaunga nem mateu nga ngaunga ana mateunga e nge singina chalemlem. Pe tetal teu luluche nga ne Aron na kula pe um sachana nai nenge NeHalang has heke nena hotonga mur ia. Pe Aron na kula neu, nga tele ngana, matana hot pe tuatutu lo. ⁵ ✧ Pe te ume hote NeHalang nena angkelo nai, ke te mes haka nga hohou neu ona ke saharia poi ele hohou neu matana. Pe angkelo opene nai nem, te henonoua NeHalang nena hekerkerenga palaungana nge tu teu nga Kole nem letena. Pe nga hohou nem matana, NeHalang letena ia hehei pe hana, nga reria poinga poreke ngana mur. Pe heueu nei lape ta hele teu la sakilil nga ure nemur ero.

⁶ ✧ Ke ure nemur te poia iri ke pomalam. Pe nga etue lochloch tunginga ana hana mur teteu lala nga pele ana tokola nenge hot ke te popoia aria ume. ⁷ ✧ Pe nga etue elle mana nga hesinga lochloch, tunginga ana hana mur aria soke, i toro mana teu lala nga pele nem letena nenge heo ngana toto. Teu lala pe menmene huros mur eiria ke poi tunginga ia lala nge NeHalang. Ke nga poinga nem, helemlem mule i sipona na poinga poreke ngana mur pe hehei pe hana pule. Reria poinga poreke ngana nemur, te poia pe te eteia ero. ⁸ Pe nga poinga nem, Opepengpeng teke henonoua ita ke pomai koi: Nenge teke pele nem mes kura, ita rera kue nenge tateu lala nga kileng nenge heo ngana toto nem, hit ala kura. ⁹ ✧ Iange pele nenge te hemes heke nem, opene laka ure nemur nenge te lohotot heueu nei. Pe tunginga mur

✧ 9:5: Exo 25:18-22 ✧ 9:6: Num 18:2-6 ✧ 9:7: Lev 16:2-34

✧ 9:9: Hip 10:1-2

pe huros mur eiria te purpur ero nge helelemia iri nemur nenge te heto hekeke NeHalang. ¹⁰ Ke hotonga nemur, singira nge hot ana mana pe te heleia ure mur nenge ta ngaungaua pe ta inin ia pe ta lomlome singira. Ke lape tetu ke la het nga etue nenge NeHalang hetaua iri, nga kue heueu ngana e nge altoto lochloch.

Iesus Poia Tunginga Nga Isipona Eina

¹¹ Iesus Kristus at pe I tunginga ana Non Soke, nga ure urana ngana mur nenge tetu heueu nei. Pe I sipona poia ana ume nga pele nenge urana toto. Pe pele nem pomanga pele nenge te umeia nge nike ero. Iange pele nem, te umeia nga ure nemur nga ich ero pe none nga ich nei hemesia ero. ¹² Pe Iesus Kristus teu langa pele nem nga NeHalang munna nge heo ngana toto. Teu la pe poia tunginga nem nga huros mur eiria ero. Poia nga i sipona eina pengpeng. Pe poia tunginga nem ke elle mana nga nenge mete pe maul haka mule. Pe ita lochloch ngana nei, ta mene maulinga ke koko nga tunginga nem mana. ¹³ ✧Nge nike, hehei pe hana te poia poinga poreke ngana, pe tunginga ana hana mur te mene meme eina, pe pulumakau tamane ngana eina, pe pulumakau hei ngana ana apou, ke te poi tunginga ia lange NeHalang. Ke het pe tesau lolele nge iri nemur nenge te poia poinga poreke ngana. Ke nga poinga nem, te teke te poia iri ke te lemlen mule nga NeHalang matana. ¹⁴ ✧Pe Iesus eina, i ure nenge palaungana toto nga huros nemur eiria. Iange

✧ **9:13:** Lev 16:15-16; Num 19:9, 17-19; Hip 10:4 ✧ **9:14:** 1Pi 1:18-19

poinga poreke ngana e tu nge Iesus ero toto. Pe Ope nenge hekerkereng ia i ke koko, poia i ke tung mule i lange NeHalang ke pomanga tunginga. Pe eina helemlem tote letera nga rera poinga pulut ngana mur ke ta heto hekeke NeHalang nge tu ke koko.

¹⁵ Pomalam, helenga tomunga hel heueu ngana e lohot nge ita ol. Pe Kristus I sipona tu nga ita ul NeHalang tunangara ke hekerkereng ia tomunga hel ana helenga nem. Pe iri nenge NeHalang iua iri lo, lape te mene reria ure urana ngana mur nenge NeHalang hele ke teke tunge lange iri. Pe ure urana ngana nemur lape tetu ke koko. Nga tele ngana tatu mana nga tomunga hel ana helenga nike ngana nem pe rera poinga poreke ngana te rahit tote ita. Pe nei ero ol iange Iesus mete lo ke mene mule ita nga rera poinga poreke ngana nemur ol.

¹⁶ Non e, heronge nena ure mur lange na achung mur nga maulul ngana nike. Pe non nem na helenga ume hot ero mukam, iange maulul kura. Pe nenge teke non nem mete ol, te esia ke mallaha ol. Nenge non nem na achung mur te rongo heke ure nemur.

¹⁷ Nenge teke non nem maulul kura, na helenga nem ume hot ero pe nga etue nenge mete ol, kue chach sapele nge te mene nena urelu mur. ¹⁸ Ke tomunga ana helenga nike ngana nem, ana ume pomau mana. Nenge teke ure nemur eiria lele ero, kue hit kura. ¹⁹ ✧Ke ngana laka nenge Moses haliu hote NeHalang na hotonga mur lange hehei pe hana ke het pe mene pulumakau tutuna mur

✧ 9:19: Exo 24:6-8

eiria, pe meme eiria, pe poi luluche nga ech. Ke het pe mene ae siki penna nenge te kale hite ana sipsip pulpunna nenge remenmen pe poi teua langa ure nemur tohoria. Ke het sau lolele nga alalaha nenge tehas sio hotonga ia pe nge hehei pe hana pule. ²⁰ Pe hele, “Huros eina nenge lele hite tomunga hel ana helenga nenge ta ngata helia, ngana koi nei. Nenge NeHalang heleia lange imo ke teke a nanasia.” ²¹ ✧Pe pule, Moses mene huros eina neu pe sau lolele nga pele nenge hemesia ke te heto hekeke NeHalang. Pe pule nga ure nemur nenge te popoi aria ume ia nga pele neu letena. ²² ✧Iok, NeHalang nena hotonga hele ke teke: Ure tana huna hel, a helemlem ia nga huros mur eiria. Pe nenge teke ute eina lele ero, lape NeHalang saua rera poinga poreke ngana mur ero pule.

Jesus I Tunginga Nenge Mene Mule Ita

²³ ✧Pe poinga nei, te poia nga ure nenga ich ana mana. Pe i opene mana nga ure toto ngana mur nenga tapa. Pe nga ure toto ngana nemur, tunginga e nge urana toto nga huros nemur lape helemlem ia iri. ²⁴ Ita ta eteia lo, Kristus teu langa lut nga tapa pe lohot pengpeng nge NeHalang ke halau tote ita. Teu langa NeHalang na pele nenge ich ana ero. Iange pele nem, i opene mana nga NeHalang nena pele toto ngana. ²⁵ Tunginga aria soksoke ngana mur te mene huros mur eiria pe teteu langa Kileng nenge Heo Ngana Toto nga hesinga lochloch ke te poia reria tunginga mur. Pe Kristus poi ke pomam ero. I langa lut nga

✧ **9:21:** Lev 8:15, 19 ✧ **9:22:** Lev 17:11 ✧ **9:23:** Hip 8:5; 10:1

tapa pe tunge i sipona lange NeHalang ke elle mana pe emule mana ero. ²⁶ ✧Nenge teke Iesus poia poinga nem ke emule mana, toinge takisia ana melmelenga ke emule mana nga ich nei talun ngana nike. Pe nei ero, iange kileng nei hetala toto ngana heroi lo. Ke pomalam sio at nga ich nei ke elle mana pe poi tunginga ia i sipona lange NeHalang ke eina lele ita nga rera poinga poreke ngana mur lochloch. ²⁷ Pe ita hana pule ta mete ke elle mana pe la tames nga NeHalang matana ke amnei teu atat nge ita elle pe elle nga rera poinga mur. ²⁸ Ke Kristus poi tunginga ia I lange NeHalang ke elle mana, ke eina lome hulua halang nga reria poinga poreke ngana mur. Pe I lape at henai ngana mule nga hoena kura. Pe at mule ngana nem, at ke poi tunginga ia I nga poinga poreke ngana mur ero ol. I at ke mene pengpeng ia iri nemur nenge te kulala tote I ke tela nga maulinga ke koko.

10

Iesus Poi Tunginga Ia I Ke Elle Mana

¹ Hotonga nenge Israel mur, i opene mana nga ure urana ngana mur nenge te atat nga hoena kura. I ure toto ngana ero. Pomalam, tunginga nemur nenge te poi mulmule nga hesinga lochloch, nakuria ero nge helemlem ia iri nenge te teke tela rochroi nge NeHalang. ² Toinge tunginga nemur te helemlem ia leteria ke te urana nga NeHalang matana nike, lape te poi mule tunginga pele ero ol. ³ Pe nei ero. Iange tunginga nemur, te poia ke

✧ 9:26: Hip 10:10

helete metentene hehei pe hana nga reria poinga poreke ngana mur nga hesinga lochloch. ⁴ ✧ Iange pulumakau pe meme mur eiria nem, urana ero toto nge lomo hote hehei pe hana reria poinga poreke ngana mur. ⁵ ✧ Ke pomalam, nga etue nenge Kristus at nga ich nei, hele lange NeHalang ke teke,

“Iong lememe taua tunginga e ero toto.

Pe o poia Iau ke E lohot ke Iau non ke singik lo.

⁶ Tunginga nemur nenge temak lochloche pe nenge te poia ke helelem mulmule hehei pe hana nga reria poinga poreke ngana mur, O iech ele ero toto.

⁷ Ke pomalam E hele ke E teke, ‘NeHalang, Iau koloi E at lo.

E at ke E nanas tau mene lememe ngam

ke pomanga tehas sio ngaria ia nga alalaha ke ulolo.’ ”

⁸ Nga tele ngana Kristus hele ke teke, “Iong lememe taua tunginga e ero toto. Pe tunginga nemur nenge temak lochloche pe nenge helelem ia iri nga reria poinga poreke ngana mur, o iech ele ero toto.” (Pe hotonga hele ke teke te poia tunginga nemur.) ⁹ Ke het pe hele mule ke teke, “NeHalang, Iau koloi E at lo. E at ke E nanas tau mene lememe ngam.” Pomalam NeHalang hile hote tunginga nemur nenga tele ngana ana pe hetaua iri nga tunginga nenge Iesus. ¹⁰ ✧ Ke Iesus Kristus nanas tau mene NeHalang lememe ngana, pe hile hot mene singina lange NeHalang ke elle mana. Pe

✧ **10:4:** Hip 9:13 ✧ **10:5:** Psa 40:6-8 ✧ **10:10:** Hip 9:12

nga poinga nem mana, eina lele ita lochloch nga rera poinga poreke ngana mur.

¹¹ ✧Pe Iuta mur, aria tunginga ana hana mur te popoia aria ume nga etue lochloch. Pe kokoes mana te popoia rera tunginga nemur. Pe tunginga nemur nakuria ero toto nge te lomo hote poinga poreke ngana mur. ¹² Pe Iesus poia nena tunginga ke elle mana, pe lomo hote ita nga rera poinga poreke ngana mur lochloch pe hetala ngana ero. Ke het pe la ke are nga NeHalang ilina ele nenga pen tamalmal. ¹³ ✧Pe nga lamau, are ke kulele mene etue nenge NeHalang hekou sue nena ngarang mur ke apena hekou hitite iri. ¹⁴ Ke Iesus nena tunginga elle mana nenge poia nem, hepengpeng tote iri lochloch ngana nenge eina lele iri nga rera poinga poreke ngana mur pe tetu ke nek ke koko.

¹⁵ Pe Opepengpeng pule heleia ure nemur at nge ita ke teke,

¹⁶ ✧“Helenga tomunga hel nenge imem ul ke mo ngata hel ia, tang ke mai koi.

Nga etue nemur nenge te atat nem,
lape E tal teua lek hotonga mur nga kakaoria pe Ehas sue iri nga leteria pule”

¹⁷ ✧Pe pule hele ke teke,
“Pe lape letek metene mule
rera poinga poreke ngana mur ero ol.”

¹⁸ Ke poinga poreke ngana mur, NeHalang letena metene mule iri ero ol. Pe nenge teke pomam tunginga nemur nenge te makmak ia iri nem aria ume ero ol.

✧ **10:11:** Exo 29:38 ✧ **10:13:** Psa 110:1 ✧ **10:16:** Jer 31:33;
Hip 8:10 ✧ **10:17:** Jer 31:34

Tala Rochroi Toto Nge NeHalang Ol

19 ✧Iok titik mur, Iesus mete ke eina lele rera poinga poreke ngana mur ke het lo. Ke pomalam ta matau ero ol. Ta lohaka pe tateu lange NeHalang nga na pele letena nenge heo ngana toto. 20 ✧Iange Iesus elue rera kue matana heueu ngana e lo, nenge ta i teu ia nga huunga palaungana nem ke tala nge NeHalang. Pe kue heueu ngana nem, ngana laka nenge tung heke I sipona ke mete pe maul haka mule ke mene mule ita lochloch. 21 Ke heueu nei, ita ara Tunginga ana Non Soke e umume nga NeHalang na pele ol. 22 ✧Pe poia tunginga nga I sipona eina. Pe eina nem lele hite ita pe lomo hote rera poinga poreke ngana mur lochloch ke het lo. Pe singira nei lemlem toto ke pomanga te lome ita nga ech e nge lemlem toto. Ke pomalam letera nachnai ero pe tai ia letera manmanna ngana, ke tala rochroi toto nge NeHalang. 23 Pe ta rahite sara kikina ngana nenge taii ia nei ke kerkereng pe ta ruka mule ero. Iange ure lochloch ngana nenge NeHalang hele ke teke poia, manmanna toto ke lape poia. 24 Pe ita elle pe elle mutera tautaua pekngara mur, pe ta ech ia iri ke te nanasia poinga nge urana. 25 ✧Poinga nenge ta eukiraurau, ta rahite ke kerkereng iange hana hel te hile hote poinga nem lo. Pe ita, ta poi ke mange iri ero iange Non Soke ana etue koi heroi lo.

Tatal Sue NeHalang Tuna Ero

✧ **10:19:** Hip 4:16 ✧ **10:20:** Mat 27:51 ✧ **10:22:** Lev 8:30;
Ezk 36:25; Epe 5:26 ✧ **10:25:** Hip 3:13

26 ✧A longo ke nek, helenga manmanna toto ngana ta mene ke het lo. Pe nenge teke tala mulmule ke ta popoi poinga poreke ngana mur kura, lape tunginga e ero ol nge lomo hote rera poinga poreke ngana mur. 27 ✧Nenge teke tunginga nei ero, lape mataunga palaungana mene ita. Iange NeHalang lape nau teu at nge ita elle pe elle. Ke het pe iri nenge te heto ngarang ia NeHalang, lape oan ngau lala hite iri. 28 ✧Nenge teke hana nai ma mol te hottaua none nge longo taua hotonga nenge Moses ero, lape leteria poreke ia i ero pe te hune i ke mete sapele. 29 ✧Pe pomere toto nge mele nenge heit kou hule Iesus nga apena? NeHalang tuna eina lome i lo. Pe i poi sus mule ia NeHalang Tuna eina ke manga ute pele mana. Ol pe pomere nge i ol? Pe Opepengpeng letena ia i ke halang lo. Iok, hele poreke mule Opepengpeng. Ol pe utar lape lohote nge i ol? 30 ✧Ita ta eteia lo, nge NeHalang hele ke pomai, “Nem, Iau lek ke e tuachol ia.” Pe NeHalang hele ke mai pule, “Non Soke lape nau teu la ke nek toto nge nena hana mur elle pe elle.” 31 NeHalang tu ke kokoes pe ta matau toto nga nenge teke hotaua ita nga rera poinga poreke ngana mur.

A Mes Ke Kerkereng Nga Letemo Manmanna Ngana

32 Iok, letemo metene ure nenge lohote nge imo nge nike, nga nenge a longe helenga urana toto ngana pe letemo manmanna ia. Nga etue nemur,

✧ **10:26:** Hip 6:4-8 ✧ **10:27:** Isa 26:11 ✧ **10:28:** Deu 17:6; 19:15 ✧ **10:29:** Mat 12:30-32; 1Ko 11:27-29 ✧ **10:30:** Deu 32:35-36; Psa 135:14

a amneia melmelenga halang pe a rahite letemo manmanna ngana ke kerkereng toto. ³³ Nga etue hel, te song lele hule imo pe te poi poreke imo. Pe nga etue hel, a teke a koko teu luluch nge iri nemur, nenge hana hel te poia iri ke pomam pule. ³⁴ ☆Pe imo a koko teu luluch nge iri nemur nenge tetu nga tuele au ngana, pe a iech mana nga etue nenge te ua toto ia lemo ure mur, iange a eteia ke lape a mene ute e nge urana toto kura, nge lape tu ke mala. ³⁵ Ke pomalam letemo meena ero pe a mes ke kerkereng mana iange lape a mene urumo palaungana nga hoena kura. ³⁶ Atu ke nek mana pe ames ke kerkereng pe a nanas mene NeHalang lemene ngana. Pomalam lape a mene ure urana ngana mur nenge NeHalang heleia lo ke teke tunge lange imo. ³⁷ ☆Iange NeHalang na helenga mur nenge tehas sue ke ulolo, hele ke teke,

“Etue sase ero ol pe i nenge atat nem

lape at sapele pe poi hulul ero.

³⁸ Pe lek hana mur nenge te pengpeng mana, lape leteria manmanna pe tetu ke te maulul.

Pe nenge teke elle nge iri ruka ke la mule,

lape e iech nge i ero ol.”

³⁹ Iok, iri nenge te ruka mule nem, NeHalang heporeke hule iri ke te het toto. Pe ita tatu teu luluch nge iri ero. Iange ita letera manmanna pe lape ta mene sapele maulinga ke koko.

11

Letera Manmanna Ngana

¹ ✧ Letera manmanna ngana ume ngana pomai: Ta teke taes tote ure urana ngana mur nenge lape lohot nge he kura. Ke letera manmanna pe ta kulala mana ol. ² Pe ratete mur nge nike, NeHalang iech toto nge iri, iange leteria manmanna ngana pomai mana.

³ ✧ Nga letera manmanna ngana, ta eteia ke NeHalang ala hote tapa pe ich. Pe i ume hote ure nemur nga ute e nge ta naue ero, hele mana pe ure nemur te lohot. Ure nenge ta esia nga matara heueu nei, ta teke ma NeHalang ume hote nga ute e nge ta esia nga matara, pe i ero.

⁴ ✧ Pe nga Apel letena manmanna ngana, poia nena tunginga nge urana toto lange NeHalang. Pe Kaen ero. Pe NeHalang mene Apel nena tunginga mur iange Apel letena manmanna nge I. Ke pomalam NeHalang hetue Apel ke non nge pengpeng toto. Pe Apel mete ke ulolo pe nga letena manmanna ngana, hele atat nge ita kura.

⁵ ✧ Pe nga Enok letena manmanna ngana, metenga mene i ero. Pe mele hottaua i ero ol iange NeHalang mene toto mene i ke lalo. NeHalang na helenga nemur nenge tehas sue ke ulolo, hele ke teke: Enok letena manmanna toto pe poia NeHalang ke iech toto nga nena poinga mur. Pomalam NeHalang ua toto ia i ke la. ⁶ Nenge teke letem manmanna nge NeHalang ero, lape o poia NeHalang ke iech ke mere? Iange mele nenge teke at nge NeHalang, letena manmanna tala ke NeHalang I non nge tu ke kokoes. Pe pule letena

✧ **11:1:** 2Ko 5:7 ✧ **11:3:** Gen 1:1; Psa 33:6; Ioa 1:3 ✧ **11:4:** Gen 4:3-10 ✧ **11:5:** Gen 5:21-24

manmanna ke NeHalang I non nge poi ke nek toto lala nge iri nenge muteria toto ke te lala nge I.

⁷ ✧Iok, nga Noah letena manmanna ngana, longo taua NeHalang na helenga nga ure nemur nenge kolkolia iri pe lape lohot nga hoena kura. Pomalam longo taua NeHalang ke ume ia imot palaungana e pe i pe nehei pe tutuna mur tetu ke te maulul. Ke nga poinga nenge longo tau mene NeHalang, teke heneue hehei pe hana nenge te poreke nga NeHalang matana. Ke nga Noah letena manmanna toto ngana nem, NeHalang hetue i ke non nge pengpeng.

⁸ ✧Iok, nga Apraham letena manmanna ngana, longe NeHalang na iunga pe hilesue na kileng pe nanas pulut mene ke langa kileng e nenge NeHalang teke tunge lange i. ⁹ ✧Ana non lohot nga kileng nem nenge NeHalang hele ke kerkereng ke teke tunge lange i. Rahite letena manmanna ngana pe lele na pelpele mur nga kileng neu pe tu ke pomanga none nge at nga kileng tau ngana. Pe Isak pe Iakop pule. Iange NeHalang heleia helenga elle mana lange iri. ¹⁰ Apraham poi ke pomam iange kulala mana nge teke esia kileng nenge mes haka nga huna nenge NeHalang i sipona letena tuanin hote pe lung heke.

¹¹ ✧Pe pule nga Apraham letena manmanna ngana, lohot ke i Isak temene. Iange i tuauna toto lo pe nehei Sara pule mes tamane mana. Apraham letena manmanna nge NeHalang nge rahite na helenga nem pe pallaklaka ia ero. ¹² ✧Ke non elle

✧ **11:7:** Gen 6:13-7:1 ✧ **11:8:** Gen 12:1-5 ✧ **11:9:** Gen 35:12

✧ **11:11:** Gen 18:11-14; 21:2; Rom 4:19 ✧ **11:12:** Gen 15:5; 22:17

mana nei, tuauna ke teke metmete lo. Ol pe na tete mur te lohot ke iri hulua toto mule ke pomanga itoch mur nga tapa sana pe iri halang toto ke pomanga peipei nga ruach ilina.

¹³ ✧ Ke hana nemur, leteria manmanna nga NeHalang na helenga pe te mete pe te mene ure nemur ero. Pe ure nemur, iri te naue ke sase toto lalo pe te esia ure nemur nge lape te lohot pe te iech ele tote. Te hele pengpeng lange hehei pe hana ke te teke, “Imem lememe kileng unne nga ich nei ero toto.” ¹⁴ Pe nenge teke ta longe mele hel nge te hele ke mau, ta etei mellehe mene ke iri te kulele kileng e nge lape te hetue ke iri siporia reria kileng. ¹⁵ Pe nenge teke leteria tu hit menmene reria kileng nenge te hile sue, lape tela mule lo. ¹⁶ Pe nei ero. Iri te teke tela toto nga kileng e nge urana, nge tu nga lut nga tapa. Pomalam alngaria hot lange NeHalang ke te teke aria Non Soke I. Pe NeHalang iech toto nge te hetue I ke pomau iange I sipona ume hote kileng e ke tu lo. Pe iri nemur nenge leteria manmanna nge I lape tela ke tetu ia.

¹⁷⁻¹⁸ ✧ Pe NeHalang hele lange Apraham lo ke teke, “Nge tum Isak mana lape e poia lem tete mur, ke te lohot ke iri halang toto.” Iok, nga etue nenge NeHalang ollaka hote Apraham letena manmanna ngana, Apraham teke hun mule tuna Isak ke poi tunginga mule ia lange NeHalang. Ke poinga nem, Apraham poia nga letena manmanna ngana, ¹⁹ ✧ iange Apraham eteia lo ke teke: Nenge teke hune tuna Isak ke mete, lape NeHa-

✧ **11:13:** Gen 23:4; 1Ch 29:15; Psa 39:12; 1Pi 2:11 ✧ **11:17-18:** Gen 21:12; 22:1-14 ✧ **11:19:** Rom 4:17

lang I sipona hemaui heke mule. Ke nga poinga nem, Apraham mene mule tuna nga metenga lo.

²⁰ ✧Iok, nga Isak letena manmanna ngana, pete Iakop iri nai Iso pe ure nemur nenge lape NeHalang poia lange iri nge he kura.

²¹ ✧Iok, nga Iakop letena manmanna ngana, pete Iosep tutuna mur nga etue nenge teke metmete lo. Pe rahit ala tuana nga nena kula pe heto heke NeHalang.

²² ✧Pe nga Iosep letena manmanna ngana, hele hote Israel mur te lohaka ngaria nge Ekipto, nga etue nenge teke metmete lo. Pe pule hele urume koluna nge lape te poia ke mere.

²³ ✧Iok, nga Moses tana pe temene leteria manmanna ngana, te talkome i ke teio iri mol nga etue nenge te hoe i. Iange iri te esia Moses nge nakuna urana toto. Pomalam te longo taua non soke nenge Ekipto na helenga ero pe te talkome Moses. Te poia poinga neu pe te matau ero pule.

²⁴ Pe nga Moses letena manmanna ngana, i soke toto lo pe lemene ero nge te hetue i ke tana ne Parao tuna heingana. ²⁵ Pe lemene ero nge singina iech mana ia poinga poreke ngana mur. Iange iechinga nenga poinga poreke ngana nem tu ke mala ero. Pe i teke urana nge la ke tu luluch nge NeHalang nena hana mur, ke amneia melmelenga pule. ²⁶ Pe Moses eteia ke kue nenge ta nana-sia Kristus, ana melmelenga halang, pe uruna lohot nge he kura. Pe i teke melmelenga nem, i

✧ **11:20:** Gen 27:27-29, 39-40 ✧ **11:21:** Gen 47:31-48:20

✧ **11:22:** Gen 50:24-25; Exo 13:19 ✧ **11:23:** Exo 1:22; 2:2

ure palaungana toto nga umtutuna pe ure urana ngana mur nge Ekipto.

²⁷ Iok, Moses letena manmanna toto nge NeHalang. Pomalam lohaka pe ua nga kileng nenge Ekipto. Pe naungaala ana non nenge Ekipto letena inin taua Moses pe Moses mataua i ero. Ita ta kolkolia NeHalang nga matara. Pe Moses letena kerkereng toto pe poia poinga neu ke manga esia NeHalang nga matana lo. ²⁸ ✧Pe nga Moses letena manmanna ngana, hune sipsip ke Israel mur te ngaua, nga etue palaungana nenga Inगतoto. Pe hele lange iri ke te hepore sipsip eina nga reria pele matana nga piunga mur. Pomalam NeHalang nena angkelo nenge hunun, sio at pe hune aina kinkino ngana tatamanna tengene ana mur nge Israel ero.

²⁹ ✧Iok, Israel mur leteria manmanna toto nge NeHalang, pomalam te i tele nga Ruach Remenmen ngana ke pomanga teii nga kileng hal ngana. Pe Ekipto mur te teke te nanas pe Ruach nem salala hite iri ke te mete.

³⁰ ✧Pe pule Israel mur leteria manmanna toto nge NeHalang, pe te rahite leteria manmanna ngana nem ke pomanga reria kaleu. Pe tei ke te heliliu hitite kileng nenge Ieriko ke etue iri rahtele nai. Ol pe kileng neu ana mapuo nenge te lung heke nga um, toto marang sio ke het.

³¹ ✧Pe hei e nge ene Rahap, I salaunga kina ia. Hei nem letena manmanna toto nge NeHalang. Pomalam halaua hana Israel nai nenge te ute

✧ **11:28:** Exo 12:21-30 ✧ **11:29:** Exo 14:21-31 ✧ **11:30:** Jos 6:12-21 ✧ **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Iei 2:25

kileng nenge Ieriko ana olounga. Ke letena manmanna ngana nem, halaua i ke mete nga etue nem ero. Iri mana nenge lemeria ero nge te nanasia NeHalang, te mete lochloch.

³² ✧ Ke lape ta nana lala kura kai? Nananga halang tu kura, pe lape e nana sakilil langa hana nemur ero ol. Nge Kition pe Parak pe Samson pe Septa pe Teuit pe Samuel pe Hetatalonga mur. ³³ ✧ Iri, nga leteria manmanna ngana mur, te hunel luluch nge kileng nemur nga tau, pe te hekou susue iri. Pe tenau ele reria kileng mur, nga poinga nge pengpeng mana, pe te mene ure nemur nenge NeHalang heleia, ke teke tunge lange iri. Tera elele huros papalauna nenge te hunun haria. ³⁴ ✧ Pe te hemetmete oan papalauna, pe te elelele io ana. Nga tele ngana, kikiria ero mukam. Pe nei ol, kikiria ngana halang, pe te lohote ke iri hunelinga hel ana non mur, nge reria kerkerenga palaungana toto. Kileng nga tau ana palinga hel ana hana mur teate pe hana nemur, te hekou sue iri pe te lope parai ia iri. ³⁵ ✧ Pe hehei hel, nga leteria manmanna ngana, aloria mur te maul haka mule nga metenga. Pe iri nenge te amneia melmelenga palaungana, te chumele mene ol. Iange hana hel te laua iri ke te teke te helosio ia leteria manmanna ngana mur. Pe iri lemeria ero nge te saua leteria manmanna ngana. Pomalam te takis mene melmelenga nem ke te mete, pe te maul haka mule ngaria lape tetu ngaria urana toto ol nga nenga tele ngana.

✧ **11:32:** Jdg 6:11-8:32; 4:6-5:31; 11:1-12:7; 13:2-16:31; 1Sa 1:1-1Ki 2:11 ✧ **11:33:** Dan 6:1-27 ✧ **11:34:** Dan 3:23-27
 ✧ **11:35:** 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37

36 ✧ Pe hana nemur hel te hele poreke iri pe tenos hule iri. Pe hel te laua iri pe te kale hite peria pe tesau teua iri langa tuele au ngana. 37 ✧ Pe hel te tamal hune iri, pe hel te chatoa iri nga luaria, pe hel te hune iri nga kakop. Hel te heron menmene meme mur uliria, nem pe sipsip uliria pe te poi poreke tote iri. Pomalam tetu pulut mana pe reria ute e ero ol. 38 Tei rara mana nga ich sana lomona pe nga sasana mur. Pe tetu manmana nga rika mur pe nga polo mur. Iri te urana toto nga NeHalang matana pe hehei pe hana nga ich nei te purpure iri ero toto.

39 Pe hana nemur leteria manmanna nge NeHalang. Pe NeHalang heto heke tote iri pe tatalo ele ita lochloch rera ure e nge urana toto. Pe ure urana ngana nenge NeHalang heleia ke teke tunge nem, elle nge iri mene ero kura. 40 Iange nga NeHalang letena, teke iri nemur iri muka nge ita ero. NeHalang lemene ke teke poia iri pe ita ke ta pengpeng toto nga etue elle mana.

12

NeHalang Hetore Tutuna Mur Ita

1 ✧ Iok laol, hehei pe hana nemur nenge nike nem, leteria manmanna toto nge NeHalang. Pe ngaria koloi teat ke te eukirau ke te teke tenau ita nge ta song. Pomalam ta lohaka ol pe ta song. Pe ta sausue ure nemur nenge te meena pe ra poinga poreke ngana mur nenge tak elele ita. Pe ta rahite letera manmanna ngana pe ta song ke ta ristoto

✧ **11:36:** 1Ki 22:26-27; Jer 20:2; 37:15; 38:6 ✧ **11:37:** 2Ch 24:21

✧ **12:1:** 1Ko 9:24-25

hel, ke la het nga songinga nei hetala ngana. ² Pe matara tu mana nge Iesus iange letera manmanna ngana huna mana nge i. Pe nga hoena, lape ta esia letera manmanna ngana nem nganngana nge lohot. Iange Iesus amneia melmelenga palaungana pe sau sio mule ero. Pe pule meia I ero nge te heon heke I nga manga toto ke mete. Iange naula pe esia iechinga palaungana nge kulele I lo. Ke heueu nei are nga NeHalang nena arenga palaungana ilina ele nenga pen tamalmal.

³ Iok, anau lange Iesus nga kue nenge i ia neu. I amneia ure meena ngana mur halang nge hana porekreke ngana mur te poia lange I. Pomalam imo lemo melei tana pe aole sio ero. ⁴ Iange imo a palhel luluch nga poinga poreke ngana nga kikimo ngamo ero kura. E teke apal hel ke a makuk toto. ⁵ ✧Imo letemo lilil ele NeHalang na helenga nenge hele ke teke tutuna mur imo:

“Tutuk mur, nenge teke Non Soke poia ute
ke lohot nge imo ke teke hepeng ia imo,
poinga nem urana,
pe letemo meena ia ero.

⁶ Iange Non Soke teke hetore iri nemur
nenge lemene taua iri.

Ke I teke lape nosia tutuna mur
ke hetore iri.”

⁷ ✧NeHalang teke hetore tutuna mur ita, pe nenge teke nos ia ita, tatal chusinga ia ero. Ta tatakis mene ure meena ngana mur nenge lohotot nge ita. Pe hana lochloch ngana te hetottore turgia mur ke pomau pule. ⁸ Pe nenge teke te nosia

✧ 12:5: Job 5:17; Pro 3:11-12; Hem 3:19 ✧ 12:7: Deu 8:5

imo ero, nakuna nenge tetememo mur ero. Iange hulua lochloch te mene hengetoro pe tetemeria mur te nosnos ia iri. ⁹ Pe ita lochloch tetemera mur iri non. Pe iri te hetottore ita pe ita tatal sue ita pe ta longo tautaua iri. Pomalam mana tatal sue ita pe ta longo taua temere NeHalang. Iange I nauele opere mur lochloch ke ta mene maulinga ke koko. ¹⁰ Pe tetemere mur nga ich nei, te teke te hepeng ia ita nga rera poinga mur nga etue choro ngana mana. Pe NeHalang hepeng ia ita ke ta lohohot ke ta pengpeng toto ke pomange I. ¹¹ ✧Nga etue nenge Temere NeHalang nosia ita, ta amneia melmelenga pe ta iech ero. Pe iri nemur nenge te mene hengetoro nge tetemeria mur, hengetoro nem nganangana, lape lohohot ke urana toto nge iri nga hoena. Nenge poia iri ke tetu ke nek pe te pengpeng toto.

Anau Ala Amo Ke Nek Nga Poinga Poreke Ngana Mur

¹² ✧Iok, a hekerkereng mule perimo metmete ngana nemur pe apemo makuk leilei ngana nemur. ¹³ ✧Pe ai ke a nanas mene kue nge pengpeng mana ke ala. Pomalam lape pekngamo nemur te esia imo pe te lohaka ke te urana pule.

¹⁴ Pe nenge teke ai ke nek ero, lape a esia NeHalang nakuna ero toto. Pomalam a totoi toto ke atu ke nek luluch nge hehei pe hana, pe ai ke a pengpeng toto. ¹⁵ NeHalang letena ia ita ke mene mule ita lo. Pe ta nauala hel nge ita ke nek, iange lape poinga poreke ngana e, matana hot nge mele pe haka ke au hite ita lochloch. ¹⁶ ✧Pe a nauala ke

✧ **12:11:** Iei 3:17-18 ✧ **12:12:** Isa 35:3 ✧ **12:13:** Pro 4:26

✧ **12:16:** Gen 25:29-34

nek pule iange lape mele hel te iskeke hot ke te tangtango hehei pe hehei te tangtango hana. Pe poinga nem, iri te tango rere iechinga nenga etue choro ngana ana mana. Pe leteria metene tetu ngaria nga hoena ero ke mange Iso. Iso ha tala ke i lape mene temene nena ure mur. Pe ero iange letena tu mana nga ngaunga nenge ngaua, pe iech ele nga etue choro ngana mana. Pe hile hot mene nena petanga nge temene pe temene na ure mur nenge i lape mene iri. ¹⁷ ✧Ol pe nga hoena, teke la ke mene petanga nem pe temene na ure mur. Pe ero ol. Ana non tang toto ke teke mene pe ero toto, iange kue e ero ol nge hul mule poinga nenge poia neu.

¹⁸ ✧Iok, imo aat nge NeHalang ke pomange lemo tete mur ero. Iri tela nga hengene nge Sinai pe te esia oan sapellala ngana pe kileng chantom ngana nenge au toto, pe te amneia tuttula palaungana pe ¹⁹ ✧te longe ngalum paena nge alnganngana pe te longe NeHalang nge helele. Te longe ke mau pe te hele lange Moses ke te teke, lemeria ero toto nge te longo mule helenga e. ²⁰ ✧Pe te matau toto iange te longe NeHalang nge hele ke teke, “Nenge teke none ma huros e i haka nga hengene nei, a tamal hune ke mete.” ²¹ ✧Pe Moses esia ure nemur pe matau toto pe hele, “Iau pule e matau toto pe e loiloi.”

²² Pe imo a poi ke mange lemo tete mur ero. Imo aat nga hengene nenge Saion, nga NeHalang nenge maulul nena kileng pengpeng. Kileng

✧ **12:17:** Gen 27:30-40 ✧ **12:18:** Exo 19:16-20; Deu 4:11-12

✧ **12:19:** Exo 20:18-21; Deu 5:22-27 ✧ **12:20:** Exo 19:12-13

✧ **12:21:** Deu 9:19

Ierusalem nenge tu nga lut nga tapa. Pe angkelo mur nga kileng nem, iri halang nge halang toto. Iri te eukirau pe te iech ke elela. ²³ Imo aat ke a lohot pe NeHalang tutuna mur nenge iri tala, te eukirau ke te iechech. Pe iri tehas sue eria mur nga lut nga tapa ke ulolo. Pe imo aat ke a lohot nge NeHalang lo. Pe NeHalang I non nenge amnei teueu nga ita elle pe elle rera poinga mur. Imo aat nge hana nge NeHalang poia iri ke te pengpeng toto operia mur. ²⁴ ✧ Imo aat ke a lohot nge Iesus lo. Pe NeHalang poia helenga tomunga hel heueu ngana e, nge nena hana mur. Pe Iesus tu nga tunangana nge NeHalang pe hana mur nga ich. Pe I sipona poia helenga tomunga hel heueu ngana nem ana ume ke lohot ke manmanna. Pe imo aat pengpeng nga Iesus eina nenge lome ita ke ta lemlen toto. Pe Iesus eina nem helengana urana toto nga nenge Apel eina.

²⁵ ✧ Iok, heueu nei a longo ke nek toto nga NeHalang na helenga pe a longo ole ero. Iange iri nemur lemeria ero nge te longo taua na helenga nenge tung hote nga ich, pe te ua nga ure meena ngana ero. Pe nenge ita, NeHalang tu nga tapa pe hele atat nge ita heueu nei. Pe nenge teke lemere ero nge ta longo lange I, ta talkome nga matana ero toto. ²⁶ ✧ Nge nike NeHalang hele nga hengene nge Sinai pe ich rur. Pe heueu nei hele ke kerkereng toto ke teke,

“Lape E poi mule kileng ke rur elle mule. Pe nei ol lape E herure ich pe tapa pule.” ²⁷ Helenga nenge NeHalang teke poia kileng ke rur “elle

✧ **12:24:** Gen 4:10; Hip 8:6 ✧ **12:25:** Hip 2:1-3; 10:26-29

✧ **12:26:** Hag 2:6

mule,” nem ta etei mellehe mene ke ure lochloch ngana nenge I sipona ume hote iri, lape te het lochoch. Pe I ume hote ure urana ngana mur hel ke tetu. Pe ure nemur te rur ero.

²⁸ Ke pomalam ta iech pe ta hele urana toto lange NeHalang iange mene teua ita nga nena naualanga pe nekinga. Pe nena naualanga pe nekinga nem, ute nge herure ero toto. Pe ta heto heke I ke pomai: Ta matau ala rera pe ta helete ininia I ero toto ol. ²⁹ ✧ Iange ara Soke NeHalang, pomalaka nga oan sapellala ngana nenge milang toto pe ngau ulu hite ure ke het. Pe mele nenge teke longo taua NeHalang ero, alaka ana ke nek toto nge i.

13

Poinga Nenge Ta Poia NeHalang Ke Iech

¹ Iok, nga lek helenga hetala ngana, e teke e hele lange imo nga poinga hel nenge poia NeHalang ke iech. Atu pe lememo taua pekgamo mur ke pomanga titimo mur pengpeng. ² ✧ Pe mele hel nenge teat nga kileng tau ngana, a mene teua iri langa lemo pele. Mele hel te poia poinga nei lo pe te mene teua angkelo mur. Pe iri siporia te eteia ero. ³ Pe letemo metene iri nenge tetu nga tuele au ngana pule. Pe a halaua iri ke pomanga atu teu luluch nge iri nga tuele au ngana. Pe nenge teke mele hel te poi poreke pekngamo mur, ala ke a halaua iri pe a takisia aria melmelenga pule.

✧ **12:29:** Deu 4:24; 9:3 ✧ **13:2:** Gen 18:1-8; 19:1-3; Rom 12:13

⁴ ✧ Iri nenge telei hel, tenau ele aria leinga ke nek pe tetu ke tenek hel mana ke pomanga reria helenga nenge tetom tele helia nga telei hel ngaria. Pe a poia amo leinga ke lemlen nga NeHalang matana. Iange NeHalang lape nau teu lange imo ke nek toto, nga nenge teke none la ke ma luluch nge heie nenge nehei ia ero pe heie la ke ma luluch nge none nge ene ia ero.

⁵ ✧ A memelei ia poinga nenge a teke lemo umtutuna halang ero. Lemo ure nemur nenge tu nge imo nem lo, het lo la. Iange NeHalang I sipona hele ke teke,
“Lape E ua amo ero toto.

Pe lape E nau sio mene imo ero pule.”

⁶ ✧ Ke pomalam ta hele nga letera manmanna ngana ke ta teke,

“Non Soke i toro mana halaulaua iau.

Pomalam e matau ero ol.

Pe mele pele nakuna ero toto
nge poia ute pele at nge iau.”

⁷ ✧ Pe pule letemo metene amo soksoke ngana mur. Iange iri te hele hot tele NeHalang nena helenga lange imo. Pe letemo metene leteria manmanna ngana nenge te nanasia Iesus nga tetu ngaria, ke la het nga etue nenge te mete ia. I urana toto nge a nanasia poinga nenge hana nemur te poia nem. ⁸ Iange Iesus Kristus tu ke pomai mana nge nike toto, ke at heueu nei pe nga etue lochloch ngana nemur nga hoena pule.

⁹ ✧ Ke pomalam a longo tau pulute hana hel reria helenga ero. Iange lape te channanga ole

✧ 13:4: Epe 5:5 ✧ 13:5: Deu 31:6, 8; Jos 1:5 ✧ 13:6: Psa 118:6

✧ 13:7: 1Ko 4:16 ✧ 13:9: Rom 14:17

mene imo, pe la te hile sio mene imo pe a poi koukou rara mana ol. Ita letera metene NeHalang letena poreke ngana nge ita ke nek. Pomalam lape hekerkereng ia ita ke tames ke kerkereng. Pe a nanasia hotonga kinkino ngana nemur nga ngaunga ero. Iri nenge te nanasia hotonga nemur, hotonga nem halaua iri ero toto. ¹⁰Ita ara hatanga e tu. Pe tunginga ana hana mur nenge Israel nem, te ngaua ngaunga e nga ara hatanga nem ero toto.

¹¹ ✧Tunginga ana hana mur aria soke e menemene sipsip pe pulumakau eiria ke te lalaia nga NeHalang na pele letena nenge heo ngana toto. Pe nga lamau te poi tunginga ia lange NeHalang ke te teke te helemlem ia poinga poreke ngana mur. Pe huros nemur singiria temak heke iri nga oan, nga pele neu ana aeteme nge hot. ¹² ✧Pe poinga nem te poia lange Iesus pule. Ke te mene hote Iesus nga kileng nenge Ierusalem ke lange hot pe te hune i ke mete. Pe eina lele ke lome ita lochloch nga rera poinga poreke ngana mur. Ke tatu ke ta lemlem toto nga NeHalang matana. ¹³ ✧Ke pomalam, ita pule ta nanas hote Iesus lange hot. Nga kileng unne nenge tenau sio mene I pe takisia ana melmelenga ke la mete sio mana. Ke ita, tahot la ke ta amneia ure meena ngana nemur pule. ¹⁴ ✧Iange ra kileng e nga ich nei ero nge lape tatu ia ke kokoes mana ol. Pe ra kileng nem, ta tango rerere pe ngana kou atat kura.

¹⁵ ✧Ke pomalam ta heto heke tote NeHalang nga Iesus ene. Pe poinga nem ta rahite ke pomanga

✧ **13:11:** Lev 16:27 ✧ **13:12:** Ioa 19:17 ✧ **13:13:** Hip 12:2

✧ **13:14:** Hip 11:10, 16; 12:22 ✧ **13:15:** Psa 50:14, 23

rera tungina nenge lala nge NeHalang. Pe kokoes mana harra heto hekeke NeHalang ene. ¹⁶ ✧Pe letemo metene ke apoi ke urana lange nei ngamo mur. Nenge teke mele na ute ero, a halaua i ke a tung nena. Pe a rahite poinga nei ke kerkereng. Iange poinga nei, pomanga lemo tunginga nenge lange NeHalang. Pe NeHalang iech toto ia.

¹⁷ ✧Pe ute pule, a longo taua mele hel nenge iri mukmuka nge imo. Utar nenge te hele ke te teke a poia, atal sio mene imo pe a longo tau mana ke a poia. Iri, te kila pe teta eingaria ke nek ero, pe kokoes te ume ke kerkereng toto ke tenau ele opemo mur. Iange iri lape te henin hote aria ume nem lange NeHalang kura. Pe nenge teke a longo taua iri ke nek, lape te iech mana nge te poia aria ume nem. Pe imo lape a iech pule.

¹⁸ ✧Pe e teke e hele lange imo ke a hetalau emem lange NeHalang pule. Imem mo teke moi ke mo nanas mene poinga nge pengpeng ke kokoes. Pomalam, nga letemem nge teu, mo amneia ute pele nge poreke ero. ¹⁹ Pe e teke a hetalaulau ak ke kerkereng toto lange NeHalang ke ela mule nge imo ke ueiuei mana.

²⁰⁻²¹ ✧Iok, e hetalaulau amo mukam: NeHalang nenge poia letemo ke ma ke nek, tung lochloche ure urana ngana mur lange imo ke a poia i sipona lemene ngana. I sipona hemaual mule Non Soke Iesus nga metenga. Pe henonou hote I ke I Non Soke pe nauele mule NeHalang nena hana mur lochloch. Ke pomanga non nenge nauelele nena

✧ **13:16:** Pil 4:18 ✧ **13:17:** 1Te 5:12 ✧ **13:18:** Ume 24:16; 2Ko 1:12 ✧ **13:20-21:** Jer 32:40; Ezk 37:26; 1Pi 2:25

sipsip mur. NeHalang hemaual mule Iesus iange eina hekerkereng ia helenga tomunga hel heueu ngana nem. Pe helenga tomunga hel nem, lape tu ke koko mana ol. Pe pule, e hetalaulau ara ke e teke NeHalang ume teu nge ita ke poia lemene ngana nga letera. Ure nem lohot mana nga kerkerenga nenge Iesus Kristus! Pomalam ta heto heke tote ene nga etue lochloch sapele. Man-manna!

Helenga Hetala Ngana Mur

²² Iok titik mur, lek helenga hetet lo pe e teke asis pe a longo ke nek toto, nga helenga nenge hekerkereng mule imo ke a nanas mene kue nenge pengpeng. Pe alalaha nenge ehas ia nei choro mana.

²³ Pe pule e teke e hele tote tira Timoti lange imo. Timoti kou te lohe hote i nga tuele au ngana lo. Pe nenge teke at ke ueiuei, lape imem nai ape mola mule ke monau mule imo.

²⁴ Pe a heleia lemem iechinga palaungana lange amo papalauna mur, pe nge NeHalang nena hana mur lochloch. Pe titira nemur nge Itali te hekuleria iechinga palaungana lange imo pule.

²⁵ Lape NeHalang nauele imo ke nek, pe poi ke nek toto lange imo ke kokoes.

**Tomunga Hel Heueu Ngana
Genesis and the New Testament in the Lote Language
of Papua New Guinea
Buk Stat na Nupela Testamen long tokples Lote long
Niugini**

copyright © 2009, 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lote

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-11-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

89f57add-4ab2-5e6d-af7e-7ec7955d8f95